

NEOLOGISMOS EN LA OBRA DE SABINO ARANA GOIRI **LIBURUAREN AURKEZPENA**

Gaur, martxoak 3, *Neologismos en la obra de Sabino Arana Goiri* liburua aurkeztu dute Euskaltzaindiak eta Euskal Herriko Unibertsitateak, Donostian. Aurkezpena honako hauek egin dute: Andres Urrutia euskaltzainburuak; Ludger Mees, Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara errektoreordeak; Ibón Sarasola, liburuaren sarrera egileak eta Inés Pagola egileak.

Neologismos en la obra de Sabino Arana Goiri liburua Inés Pagolaren doktorego tesiaren bertsioa da eta, izenburuak adierazi bezala, Sabino Aranaren neologismoak hartzen ditu aztergai. Horiek ulertzeko, baina, testuinguru historikoan kokatzen gaitu egileak. Pagolaren hitzetan,

XIX. mendearen bukaera aldera, Bilbo, abertzaletasunaren jaioterria, euskal letren kokagune bilakatzen da, bertan sortzen baita *Pizkundea* izeneko mugimendu edo eskola garbizalea, euskara eta euskal literatura irauliko dituen. Tradizioak etsaitzat izan dituen gizon biren ideien fruitu da mugimendu hau, hots, Arana Goiri eta Azkueren euskarari buruzko ideien emaitza. Haien eskutik purismoa, ideia politikoak bezala, erradikalizatzen da, eta hiztegi eremutik gaindi, morfologiaren eta are joskeraren eremuetara zabaltzen.

Honela –gaineratzen du Pagolak– euskara berri bat sortzen da, garaiko idazle gehienek, onenak eta ezagunenak barne, hautatzen dutena. Hasiara batean, euskara berri hau Bizkaiko gertakaria da, baina aurki hedatzen da, ideia politikoekin batera, beste eskualdeetara, bereziki, Gipuzkoara. Ipar Euskal Herrian, ez zuen, hala ere, eragin handirik izan: Lhande, Jean Etxepare salbuespen dira.

Hala bada,

morfologiaren berritzea Azkuek egin zuen; Arana Goirik, hiztegi berritzea. Erdaratio hitzak baztertzea da berritze honen ezaugarri nabarmena.

Liburuaren hasieran, Ibon Sarasolaren «Irakurle euskaldunari» hitzaurrea dago. Sarasolak esaten duenez,

Pagolaren lanaren gorputza hiztegi moduan dago antolatua eta bertan, Sabinok sorturiko edo berari egotzirik neologismo guztien berri ematen digu.

Hitz bakoitza noiz eta nola sortu zen azaltzen du Pagolak, baita zer hiztegi eta testuetan agertzen den edota aldeko eta kontrako iritziak ere.

Askotariko bibliografia eta lehen eskuko informazioa erabili ditu Inés Pagolak. Sabino Aranak sortu zituen neologismo asko politikaren eremukoak dira

(*Euzkadi, alderdi, burukide*); edota hizkuntza, literatura eta kultura arlokoak (*idazki, antzoki, zenbaki*).

Euskara –dio Pagolak– erdaratiko hitzez garbitzen duen bezala, logikaren izenean, euskarazko zenbait forma *oker* zuzentzen, garbitzen ere ditu, historiaz kanpoko garai batean, ustez, ziren bezala ematen. *Begiraturen* lekuan nahiago du *begiztu*; *bi(g)jurturen* lekuan, *birgurtu*, *bir-* delako aurrizkia; joskera okerra delako, *Jaungoiko* baztertu eta *Goiko jaun* erabiltzen du; eta abar.

Ibon Sarasolaren aburuz,

sabindarren ahaleginaren eta eraginaren entziklopedia moduko bat, zabala eta fidagarria, eskaintzen zaigu liburu honetan.

Sarasolaren hitzak aipatuko ditugu berriro:

Ardura bereziz –dio euskaltzain osoak– azaltzen du Pagolak Azkueren jarraera Aranek sortutako hitzei buruz. Uste dut argibide benetan interesgarriak direla, topikoak alde batera utzita, benetako Azkuerengana hurbiltzeko.

Eta Inés Pagolak gaineratzen du:

Azkuerekin conforme egon gaitzke Aranaren neologismoak gaizki eratuak daudela dioenean, baina zuzentasun gramatikalak zer ikusi gutxi du hitz baten erabilerarekin: Azkueren bazterreko forma eta aitzakiarik gabeko neologismoak bidean gelditu ziren bitartean, Arana Goirenak eta, bereziki, bere jarraitzaileek haren estilora, haren egiteko modu berezian egindakoez aurrera egin zuten.

PRESENTACIÓN DEL LIBRO

NEOLOGISMOS EN LA OBRA DE SABINO ARANA GOIRI

Hoy, 3 de marzo, se ha presentado en Donostia/San Sebastián el libro *Neologismos en la obra de Sabino Arana Goiri*, editado conjuntamente por Euskaltzaindia y la Universidad del País Vasco. En el acto de presentación han tomado parte el presidente de Euskaltzaindia Andrés Urrutia, el vicerrector de Euskera de la UPV/EHU Ludger Mees, el académico Ibón Sarasola y la autora del libro, Inés Pagola.

Neologismos en la obra de Sabino Arana Goiri es una revisión de la tesis doctoral de Inés Pagola, que escribió hace una veintena de años y, como específica el título, aborda el tema de los neologismos en Sabino Arana. Para entender el asunto en toda su profundidad, Pagola nos sitúa en el contexto histórico preciso:

A finales del siglo XIX, Bilbao se erige en punto de encuentro de las letras vascas, puesto que es aquí donde surge *Pizkundea*, movimiento o escuela purista que removerá la lengua y la literatura vascas. Dicho movimiento surge desde dos personalidades que la tradición ha tildado de enemigos, nace de las ideas que tenían sobre el euskera Arana Goiri y Azkue. A partir de ellos, el purismo, al igual que las ideas políticas, se radicaliza y más allá del terreno lexicológico, *alcanza*, los ámbitos de la morfología y la sintaxis.

Es así –añade Pagola– cómo surge un nuevo euskera, por el que optan la mayor parte de escritores contemporáneos, incluidos los mejores y más conocidos. Si bien en un principio esto se restringe al ámbito de Bizkaia, pronto se expandirá a otros territorios, principalmente a Gipuzkoa.

Azkue fue el artífice de la renovación de la morfología, mientras que Arana Goiri hizo lo propio con la lexicología. La principal característica de esta renovación fue desterrar las palabras provenientes de otras lenguas.

Ibón Sarasola, autor del prólogo del libro, destaca el hecho de que el grueso del libro de Inés Pagola está presentado a la manera de un diccionario en el que aparecen todos los neologismos que Sabino creó, o bien que le han sido atribuidos. La autora explica en qué momento y cómo fue creada cada palabra, así como en qué textos aparece y también la acogida que tuvo en su momento.

El libro consta de una introducción y tres capítulos seguidos de una bibliografía. La introducción pretende dar una idea clara del marco en el que se

desarrolla la actividad neologista de Arana Goiri, pretende explicar la naturaleza y el alcance del movimiento purista que inician Azkue y Arana. En cuanto a los tres capítulos, el primero constituye el cuerpo central al que alude Ibón Sarasola. El segundo contiene una descripción concisa de los aspectos que la autora considera necesarios para comprender la formación de los neologismos. En cuanto al tercero, denominado Apéndice, se presenta bajo el título «Análisis y reforma de la numeración euzkérica».

